

Lesní škola Protos

Ivančena

Anežka Havránková

Anotace

Ve své práci chci představit, jakým způsobem lze dnešní skauty a skautky seznámit s fenoménem Ivančeny, jak jim přiblížit dobu, v níž se celý příběh započal a poukázat na význam, jaký tyto události mohou mít pro dnešní skauty a skautky. V první části se chci zaměřit na to, proč je důležité mluvit o minulosti a jak zapadá do skautské výchovy hledání hrdinů. Druhá část je věnována historii, faktům a popisu událostí, jak je historici zaznamenali. V poslední části představím samotný program, který jsem realizovala s dětmi a který je jednou z možností, jak s daným tématem pracovat prakticky.

1. Úvod

V roce 2015 jsme si připomínali výročí 70 let od konce 2. světové války, která přinesla miliony obětí. Mezi nimi byli i ostravští roveři, kteří byli na sklonku války popraveni za odbojovou činnost. Chtěli jsme si připomenout jejich památku, představit jejich život našim skautkám a skautům, a proto jsme se jako celé středisko vypravili na Ivančenu. Každoročně přichází jejich památku uctít tisíce skautů, kteří putují k mohyle na Ivančeně vždy 24. 4. o svátku sv. Jiří. My jsme však tuto akci naplánovali na říjen a připravili si vlastní program, kterým jsme dětem představili význam tohoto místa a přiblížili dobu tehdejších událostí.

Ivančena však není jen mohylou, která má připomínat hrdiny 2. světové války. Stala se pro skauty symbolem svobody, kterou skauti ztratili nejen za nacistické diktatury, ale také během komunistického režimu. Tato doba udělala z Ivančeny fenomén, jakým se stala. Od roku 1950 měli skauti už podruhé zakázanou svou činnost a neměli dovoleno se jakkoliv scházet. Proto komunistický režim vyvíjel velký tlak na to, aby skautům znemožnil setkávat se na Ivančeně, kam každoročně přicházeli uctít památku ostravských roverů i dalších obětí protinacistického odboje. Tato mohyla spojuje obě období, kdy český skauting sice ztratil svou existenci, ale kdy skauti nezapomněli bojovat za svou svobodu a díky nim mohl Junák obnovit svou činnost a již 30 let nepřetržitě působí.

Abychom si zachovali svou svobodu a Junák mohl existovat dalších 30, 50, 100,... let, musíme si připomínat, co nás stálo tuto svobodu získat, a že to není nic automatického. Lidé kteří někdy bojovali za svobodu nás učí si svobody vážit a chránit ji. V tomto duchu bychom měli vychovávat dnešní skauty a skautky a proto je důležité seznamovat je s naší historií a nabízet jim vzory, z jejichž života se mohou učit vážit si toho, co mají. Proto by takové programy měly být součástí skautské činnosti v každém oddíle.

2. Zasazení do myšlenek skautingu

Robert Baden Powell napsal: „*Cílem skautského programu je zlepšit úroveň budoucí občanské společnosti, zejména po stránce charakterové a zdravotní. Nahradit sobectví službou, vytvořit z chlapce mravně i tělesně zdatného člověka, který by své schopnosti užíval při službě bližním. .... Ve svobodné zemi bývá za dobrého občana obvykle považován ten, kdo zachovává zákony, řádně koná svou práci, chodí k volbám, ale starost o obecné blaho ponechává jiným. To je občanství pasivní. Ale pasivní občanství nestačí uchovat ve světě hodnoty svobody, spravedlnosti a cti. To dokáže jen občanství aktivní.*“¹

Skauting je výchovné hnutí postavené na hodnotách s vypracovanou metodou, jak děti a mladé lidi k těmto hodnotám vést a předávat jim je. Jedním z bodů skautské východné metody je osobnostní rozvoj, který utváří náš charakter. Velmi významnou charakterovou vlastností každého skauta by měla být oddanost. Robert Baden Powell mluví o dvou typech oddanosti – k vlasti a k sobě. „*Loajalita vůči sobě samému – tj. Vůči svému nejlepšímu svědomí – je, pokud jde o chlapce, velkým krokem k seberealizaci. Loajalita vůči druhým se spíše než řečmi osvědčuje osobním postojem a jednáním. Služba druhým a obětavost v sobě nezbytně musí zahrnovat ochotu sloužit vlasti, pokud by snad vyvstala potřeba její obrany před cizím útokem; to je povinnost každého občana. To však neznamená, že by v sobě měl pěstovat krvežiznivost či útočného ducha, ani že chlapec má prodělat výcvik ve vojenských povinnostech a být veden k bojovnému myšlení.*“² Oddanost vlasti není v prvé řadě svou vlast vojensky bránit, ale sloužit lidem, kteří v ní žijí, chránit jejich (i vlastní) svobodu a přispívat k rozvoji své země.

K oddanosti vlasti i oddanosti sobě se každý skaut zavazuje ve skautském slibu, v němž je zahrnuta i oddanost Bohu. Z toho vychází, že skauting stojí na hodnotách, k nimž

---

¹ POWELL, Robert Baden. Na pomoc skautským vůdcům. Praha: TDC, 2007

² POWELL, Robert Baden. Na pomoc skautským vůdcům. Praha: TDC, 2007

*jako střílky kompasu ukazují*³ tři základní myšlenky (principy): povinnost vůči Bohu, povinnost vůči sobě, povinnost vůči druhým (vlasti). Skautský program se proměňuje, vytváří se nové stezky, které osloví současnou mladou generaci, mění se hry a mění se i zájmy současných skautů a skautek, ale skautské ideály by měly zůstat zachovány a předávány dál, aby skautské hnutí oslovilo i další mladé generace stejně jako skauting oslovil chlapce a dívky před více než sto lety. Každý skautský vůdce by měl přemýšlet, jak tyto myšlenky a s nimi i jejich hodnoty předávat dál, aby naplňoval poslání, s nímž Robert Baden Powell toto celosvětové hnutí zakládal.

Vychovávat k hodnotám není vůbec lehké. Jde o abstraktní pojmy, které jsou často slovy velmi obtížně vysvětlitelné nejen mezi dětmi, ale i mezi dospělými. Hodnoty jsou žitou zkušeností, která byla přenesena do slov, a stejným způsobem k nim musíme přistupovat, chceme-li docílit jejich přijetí druhými, aby byly žity i v dalších generacích. Pro předávání hodnot je nejlepší forma vyprávění takových příběhů, skrze které mohou být nejsnáze pochopeny. Proto je součástí skautské výchovné metody symbolický rámec, díky kterému můžeme dětem zprostředkovat prožitek, který by se slovy popisoval jen těžko. V bezpečném prostředí hry dítě získává zkušenosti z rozhodování, zažívá pocit důvěry, spolupráce, sounáležitosti, vlastní důležitosti, radosti i zápalu pro věc. Hra je jen jako, ale city jsou opravdové. Děti a mladí lidé tak získávají návyky pro rozhodování a jednání v běžném životě.

Důležitou součástí symbolického rámce jsou samotné příběhy. Můžeme například vidět v publikacích od Roberta Badena Powella⁴, že většinu teorie vysvětluje praktickými příklady ze života. Když mluví o rytířství a charakterových vlastnostech skauta, vysvětluje je na základě příběhů – reálných i smyšlených. Předkládá tak pozitivní vzory, kterých se mohou skauti a skautky chytit. Myslím si, že nejlepším vedením k hodnotnému životu je osobní příklad, a to nejen v prostředí skautského oddílu, či v rodině, ale i v běžném životě celé společnosti. Pojmenování jednotlivých vlastností je pro děti příliš abstraktní, přesto si myslím, že děti dokáží rozpoznat, co je dobrá vlastnost a integrovat ji do svého života. V příbězích se jednotlivé charakterové vlastnosti ukazují na základě jednání postav. Tyto postavy mohou být reálné nebo smyšlené. Můžeme využít biblické příběhy, příběhy ze života svatých, postavy z knih a filmů, historické osobnosti a snažíme se dětem představit i příklady ze života současných lidí. Ačkoliv se jedná o příběh někoho jiného, na základě napětí a barvitého líčení se dítě dokáže vžít do vyprávění, emočně jej prožívá a ztotožní se s hlavními hrdiny. Když

---

³ VOŇAVKOVÁ, Věra. Tichou poštou. Praha: TDC, 2005

⁴ Skauting pro chlapce, Na pomoc skautským vůdcům

poukážeme na kvality života hlavních postav, skrze prožitek si je děti propojí se svým vlastním životem.

Dalším důvodem, proč si myslím, že je důležité představovat dětem lidi, kteří jsou kvalitními osobnostmi, a poukazovat na jejich život, je ten, že se takovými osobnostmi dnešní děti v běžném životě velmi málo setkávají; a pokud ano, často je zastíní lidé, kteří jsou povrchní a konzumní. Takoví lidé si dokáží velmi snadno vydobít první místo na internetu, sociálních sítích, i v médiích, která současnou společnost ovlivňují nejvíce. Pokud k tomu nejsou děti vedeny svými rodiči i vedoucími, nedokáží samy rozlišit, jaké jsou důsledky a dopady jednání lidí, kteří se v těchto prostředcích objevují. Myslím si, že zdravý vývoj dětí by měl být ovlivňován pozitivními vlivy, aby se naše děti rozvinuly v kvalitní a silné osobnosti.

3. Příběh Ivančeny

Během sto let existence skautského hnutí se odehrálo nespočet příběhů, ve kterých byly žity hodnoty skautingu a ty je možné oživovat a vyprávět dalším generacím. Pro jeden z našich víkendů jsme si vybrali příběh ostravských roverů, kteří byli součástí protinacistického odboje, tzv. Slezského odboje, a položili za svobodu naší země i své životy.

Slezský odboj měl svůj počátek ještě před vznikem Protektorátu Čechy a Morava. V době, kdy si Adolf Hitler nárokoval pohraniční oblasti Československa, formulovala polská vláda své územní požadavky na Těšínsko. Po podepsání mnichovské dohody čtyřmi mocnostmi (bez Československa) zaslalo Polsko ultimátum o okamžitém vydání nárokovaných území a 2. 10. 1938 započalo obsazování polskou armádou. V odpověď na tyto události vzniklo české odbojové hnutí Slezský odboj s cílem hájit české zájmy na anektovaném území. Velmi záhy se do odboje zapojili i skauti v takzvané Slezské legii, která měla 108 členů z řad důstojníků a vojáků československé armády, skautů z Rychvaldu, Bohumína, Ostravy a dalších okresů. Mladší členové Slezské legie rušili telefonní sítě a prováděli menší destrukční práce, starší opatrovali zbraně a připravovali vojenské akce pro případ ozbrojeného střetnutí. Po obsazení zbytku Československa Německem 15. března 1939 se Slezský odboj zapojil do boje proti nacistické okupaci a aktivně se účastnil organizování ilegálních přechodů hranic z protektorátu do Polska. Po vypuknutí války činnost Slezského odboje spojila síly i se vznikajícím polským odbojem proti společnému nepříteli.

Jednou ze zásadních úloh ostravských skautů bylo převádět významné osobnosti české vlády a inteligence, důstojníky a vojáky československé armády, kteří za hranicemi budovali exilovou vládu a utvářeli zahraniční armádu. Do těchto akcí byli významně zapojeni činovníci z 1. ostravského oddílu, z nichž vedoucí úlohu sehrál skaut a důstojník československé armády Milan Bayer a dr. Jaroslav Polach se svým bratrancem Vladimírem Pachem a jeho přítelem Vladimírem Čermákem. Pro vlastní ochranu a z bezpečnostních důvodů pracovala odbojová skupina na základě „trojkového systému“, kdy každý znal svého nadřízeného a svého podřízeného. Tento systém fungoval až do konce války a chránil skupinu před vyzrazením. První „trojkou“ byl Milan Bayer, Jaroslav Polach a Augustin Merta, činovníci z 1. ostravského oddílu, a po zatčení Milana Bayera a odchodu ostatních do exilu postupně převzala vedoucí úlohu „trojka“ Vladimír Čermák, Vladimír Pach a Otto Klein, také všichni členové 1. ostravského oddílu. Dalšími skauty z tohoto oddílu zapojenými do tzv. Čermákovy skupiny byli Quido Němec, Milan Rotter a Ivo a Vladimír Šebelíkovi (oba bratři se však v roce 1941 přestěhovali s rodiči do Prahy), Bohumil Mužný, Bohuslav Fiala, Lubomír Motan, Miloš a Jaroslav Rozsypalovi. Dále byli do Čermákovy skupiny zapojeni skauti z okolí: Zdeněk Novák, Jan a Otakar Schindlerovi, Vladimír Bílek, Bedřich Polák, Ivan Komárek, Miloš Gurecký, František Ryš, Dana Dobrovolská (skautka z Hodonína). Ve Slezském oboji působily i skautky z 1. dívčího oddílu z Ostravy, např. oddílová vedoucí Jarmila Štěpánková, Eva Rotterová, sestry Vladimíra Pacha Libuše a Nad'ea, Dobromila Vaňková, Marie Pitoňáková.... Čermáková odbojová skupina také úzce spolupracovala se skupinou Miroslava Kubláka, který byl vedoucím skautského oddílu ve Frýdku Místku.

Jako kontaktní místo často využívali své bývalé tábořiště na potoce Červík u Starých Hamrů a pro svá setkávání a tajné plánování využívali také tábořiště lesní školy Chladná voda v Beskydech. Tyto hory poskytovaly útočiště mnoha odbojářům a později i partyzánům. Zde také spolupracovali s nadlesním Ladislavem Kabilkou, kterého znají už z dob svého táboření před válkou a který je později také v kontaktu s partyzány.

Jak bylo řečeno, činnost této skupiny se nejprve soustředila na převádění osob za hranice. Šlo zejména o osoby, které se do hledáčku gestapa dostaly jako první – vládní představitelé, armádní důstojníci, diplomati a představitelé tehdejší inteligence. V té době se dalo prchnout do zahraničí přes Slezsko do Polska a odtud do Francie, nebo druhá cesta vedla přes Maďarsko do Jugoslávie a odtud do Francie, Británie či USA. Výhodou zapojení skautů do této činnosti byla jejich znalost terénu a velmi blízká soudržnost.

Přechodových tras je hned několik a na všech mají své další kontakty. Zpočátku se o přijímání osob a jejich doprovod – většinou z Prahy na Ostravsko – staral Milan Bayer, který byl v kontaktu s Obranou národa. Z nádraží je většinou v mlékařském voze odvážel Josef Pach, otec Vladimíra Pacha, který měl prodejnu mléka, proto jako heslo byly využívány mlékařské pojmy jako např. Radlické mléko. Dalším kontaktem, který přijímal ty, kteří se snažili dostat za hranice, byl Vladimír Skotnica, bývalý skautský okrskový vedoucí. Od Josefa Pacha či Vladimíra Skotnici se tyto osoby dostávali buď na adresu hostince Blaník v Ostravě – Mariánských Horách, který vedl svinovský skaut František Ryš, nebo do hotelu Petra Polacha, kde si je převzal jeho syn Jaroslav Polach, který se z velké části zasadil o zapojení roverů z ostravského oddílu jako převaděčů.

Převaděčských cest bylo několik: buď z Michálkovic, kde byl dalším kontaktem stavitel Sedláček, do Petřvaldu (tuto trasu spojovala železniční trať mezi bývalým dolem Michal a dolem Hevika (dnes bývalý důl Fučík), nebo z Kunčic přes Šenov do Šumbarku pomocí železničářů Oty a Jaromíra Martínkových, kteří zde pracovali na železnici, kterou byly propojeny důlní šachty a jezdili po nich převážně nákladní vozy. Další možností byl přechod z Radvanic do Petřvaldu (také železniční spojení mezi bývalým dolem Ludvík a Hedvika), nebo z beskydské Morávky do Komorní Lhoty. Dnes to jsou obce nacházející se na našem území, ale v roce 1939 byly součástí Těšínska zabraného polskou armádou.

Mezi známými osobami, které se skautům podařilo bezpečně převést za hranice byl např. bratr československého prezidenta Vojta Beneš, vládní představitelé František Hála, Jan Šrámek, Jaroslav Stránský, spisovatel František Langer, podplukovník Václav Vlček... Celkem v této oblasti přešlo na 5000 lidí a slezští skauti se podíleli na přechodu zhruba 700 lidí⁵.

Skupina Vládi Čermáka byla také zapojena do výzvědné činnosti a zpravodajství. Poválečné zprávy a svědkové hovoří o několika vysílačkách, jedna z nich byla umístěna u Benedikta Závady, skauta z Rychvaldu, kam většinu zpráv přinesl Quido Němec, Bedřich Polák nebo Ivan Komárek. Další vysílačka se nacházela u Aloise Šugárka, nadšeného radioamatéra. Skauti předávali informace o výskytu zbraní, o zjištěných agentech gestapa, o převaděčských aktivitách, o výsledcích bombardování Ostravy, o německé výrobě v průmyslových oblastech Slezska, o přesunu německých jednotek, vozidel i zbraní přes Slezsko a později také o partyzánských skupinách operujících v Beskydech. Vše sledovali,

---

⁵ RADKOVIČOVÁ, Jitka. Stopy vedou k Ivančenkám. Praha: TDC, 2015

pořizovali fotografie, zakreslovali do map a předávali pomocí kódů vysílačkou nebo prostřednictvím mrtvých schránek. Jedním z Čermákových zpravodajců byla hodonínská skautka Dana Dobrovolská nebo olomoucký skaut Bedřich Polák, který spolupracoval s dalším skautem Ivanem Komárkem, s nímž pořizovali fotografie bombardovaných objektů. Přes tyto dva skauty navázala skupina Vladimíra Čermáka spolupráci s výsadkáři operace Clay a ke konci války také s odbojovou skupinou Jindra. S tou měli v rámci blížícího se osvobození za úkol obsadit třebovickou elektrárnu, rozhlas a hlavní poštu. Častokrát se Vladimírovi Čermákovi a dalším skautům dostaly do rukou zbraně, které schovávali nebo předávali dál – sloužili partyzánům nebo jiným odbojářům pro záškodnické akce.

Další skupina, s níž ostravští skauti spolupracovali byla odbojová skupina Miroslava Kubláka, ve které působili skauti z jeho oddílu. Ten byl v úzkém kontaktu s partyzány a na sklonku války připravovala jeho skupina přechod většiny skautů působících v odboji k partyzánům. Spojku mezi Kublákem a Vladimírem Čermákem dělal Miloš Rozsypal. Skauti z Čermákovy skupiny sháněli obvazy, léky, ošacení, jídlo a další potřeby pro partyzány, které předával Miloš Gurecký z Kublákovy skupiny, další spojkou byl již zmiňovaný Bedřich Polák a také Vladimír Pach. K předávání zásilek využívali právě tábořiště na Starých Hamrech i u Chladné vody a také lesní chaty či posedy. Kurýři často nevěděli, co zásilky obsahují a ne vždy se setkali s tím, komu je předávali, protože jejich úkolem bylo uložit je do mrtvé schránky, odkud si zásilku někdo vyzvedl.

Přesné zprávy o tom, jak došlo k vyzrazení celé skupiny a k jejímu zatýkání, nejsou zatím nikde dohledatelné a otázkou je, zda to věděli sami členové Čermákovy skupiny. Existuje několik dohadů těch, kteří nakonec vyvázli, zachycených v poválečných zprávách. Do blízkosti Čermákovy skupiny se dostalo hned několik agentů gestapa. Už v roce 1939 byl zatčen Milan Bayer, který gestapu nic neprozradil, ale pravděpodobně jej udal doktor Sach, důlní ředitel v Petřvaldě, který věděl o lidech, kterým Bayer zprostředkoval přechod za hranice, protože byl sám pověřen předávat jim peníze na cestu. Později jeden ze skautů Čermákovy skupiny Bohumil Mužný udržoval kontakty s Josefem Stavinohou, o kterém se po válce myslelo, že spolupracoval s Gestapem a udal skupinu Vladimíra Čermáka, to se však nepodařilo prokázat. Další osobou, u které je pravděpodobné její zapojení u gestapa, byl Zdeněk Hoza. Víme však, že si hrozbou od tohoto člověka byl Vladimír Čermák vědom, neboť vyslal Bedřicha Poláka, aby se s ním sešel a prověřil ho. Na základě setkání Bedřich Polák Vladimíru Čermákovi další spolupráci nedoporučil. Přesto s ním navázali kontakt jiní členové Čermákovy skupiny – Bohumil Mužný a Vladislav Garbulinský. Nebezpečí pro

Čermákovu skupinu se přiblížilo začátkem ledna 1945, kdy byl zatčen vedoucí frýdeckomístecké skupiny Miroslav Kublák. Před tím se nevědomky několikrát sešel s agenty gestapa Aloisem Kulou a Miroslavem Jaškem, kterým sdělil několik tajných informací týkajících se činnosti odbojové organizace.

Dalším ohrožením pro skupinu bylo setkávání Milana Rottera a Zdeňka Nováka s Alžbětou Brossigovou (krycí jméno Eva Prenclíková) s jistým Šenkýřem a Kohutkem, všichni agenti gestapa. Právě od Milana a Zdeňka zjistili, že se odbojová skupina zabývá mimo jiné vojenským zpravodajstvím a gestapo začalo připravovat jejich zatčení. Vladimír Čermák tušil, že se kruh kolem skupiny stahuje, dokonce se svěřil Bohuslavu Fialovi, svému bývalému vedoucímu, že má pocit, že je sledován nějakou ženou. Začali proto připravovat přechod do hor k partyzánům. Termín byl stanoven na týden po velikonocích. 31. 3. 1945 se většina představitelů skupiny Vladimíra Čermáka a Miroslava Kubláka, který byl gestapem propuštěn, sešla na Chladné vodě, aby naplánovala přechod k partyzánům. Poté společně oslavili Velikonoce a 3. 4. se v podvečer vrátili domů. Ještě tu noc započalo rozsáhlé zatýkání, nejprve zatkli Milana Rottera, Zdeňka Nováka, Vladimíra Čermáka, Vladimíra Pacha, Ottu Kleina, Quida Němce a další, často i s jejich rodiči. Po brutálním týdny trvajícím vyslýchání (což dosvědčili mnozí přeživší, např. Bedřich Polák) byli odvezeni na židovský hřbitov v Polském Těšíně, kde byli popraveni ranou do týla a pohřbeni v masových hrobech. Popravy se odehrály mezi daty 24. 4. – 2. 5. 1945 a mezi zavražděnými z Čermákovy skupiny byli Vladimír Čermák, Vladimír Pach, Otto Klein, Quido Němec, Milan Rotter, Zdeněk Novák, Jan a Otakar Schindlerovi, Vladimír Bílek, Alois Šugárek, Jaromír Krupa, Josef Kmošťák, Bohumil Zyznar, Alfréd Kraut, Čeněk Harabiš, Vladimír Garbulinský, Josef Gebauer, Miroslav Kozlovský, Vladimír Pitka.

Ostatní ze skupiny Vladimíra Čermáka se dožili konce války a vrátili se z vězení nebo se stihli před zatčením ukrýt. Dlouho dobu nevěděli příbuzní ani přátelé zavražděných, co se s nimi stalo. Velmi aktivním v pátrání po svém synu a jeho přátelích byl Leopold Čermák, který kontaktoval i ostatní příbuzné skautů z Čermákovy skupiny. Na základě výpovědí zajatých příslušníků SS se dozvěděli o existenci hromadných hrobů v polském Těšíně, ale k otevření hrobů a následné exhumaci těl došlo až v první polovině června. Po identifikaci byla jejich těla převezena do Ostravy, kde se za účasti stovek skautů konala tryzna k uctění jejich památky. Vedení Junáka udělilo zavražděným členům zlatý stupeň Junáckého kříže in memoriam a ti, kteří přežili byli vyznamenáni stříbrným stupněm Junáckého kříže. Na závěr

Ize dodat, že jeden z členů skupiny SS, který byl přítomen popravě, vypověděl, že umírali jako hrdinové.

4. Mohyla na Ivančeně

Když skauti z 30. ostravského oddílu vyrazili v říjnu 1946 na výpravu do Beskyd, řekl jim Boleslav Moravec, odchovanec z předválečného oddílu Vladimíra Čermáka, že má v plánu na hřebeni pod Lysou horou vztyčit kříž a vzpomenout na popravené činovníky z jeho oddílu. Sám o tom hovoří takto:

„Mohyla vznikla 6. října 1946.... My jsme tehdy byli na výpravě s oddílovou radou 30. oddílu, který jsem tehdy vedl,... Na hřebeni Ivančeny jsme tehdy udělali krátkou zastávku. Byl tehdy pošmourný den, nevládný, sychravý. Já a Jaroš Rozsypal jsme za použití dvou hřebíků a sekery postavili ten první původní kříž. Zároveň jsme s sebou měli zapečetěnou lahvičku, ve které byla zpráva. Byl to text vyvěšený potom na kříži, ale vydžel několik let. I po čtyřicátém osmém roce. My jsme tehdy nechtěli manifestovat za myšlenku skautingu, nám šlo pouze o to, aby hoši, kteří tehdy dospívali, získali hluboký citový zážitek, aby prostě věděli, že hoši ve stejném věku jako oni – ve chvíli, kdy to bylo třeba – položili život... Kříž jsme zatížili prvními kameny, aby vůbec stál. Dnes je ta hromádka snad stonásobně větší. Na ty chlapce to opravdu zapůsobilo. Je myslím třeba, aby mladí lidé prožívali něco podobného – tehdy to byl okamžitý nápad – vidíte a zůstalo to v nás nadlouho... Je to opravdu pomník naprosto neobvyklý, rostoucí z rukou lidí, kteří jdou kolem, bez nějakých konvencí, frází, pompy.“⁶

V lahvi byl následující vzkaz: *„Tento kříž postavila 6. října 1946 oddílová rada 30. oddílu Junáka v Ostravě na paměť skautského vůdce Vládi Čermáka a roverů Vládi Pacha, Otty Kleina, Milana Rottera a Quido Němce, kteří byli na sklonku války na svátek sv. Jiří, patrona skautů celého světa, zastřeleni 24. dubna 1945 v Polském Těšíně gestapem. Přiložte kámen na jejich mohylu!“⁷*

Z pouhé hromádky kamenů vyrostla během sedmdesáti let mohutná mohyla, která dnes v sobě obnáší již téměř 250 m³ kamene z celého světa kromě Austrálie, stále roste a mimo jiné je uvnitř i kamínek z Měsíce od amerického astronauta Armstronga. Nebylo to však jednoduché, aby se taková mohyla rozrůstala. V době, kdy byla činnost Junáka zakázána komunistickým režimem, snažila se tehdejší policie zabránit putování na Ivančenu všemi

⁶ RADKOVIČOVÁ, Jitka. Stopy vedou k Ivančeně. Praha: TDC, 2015

⁷ SOBOTKA, Richard. Ivančena – junácká legenda. Praha: TDC, 2006

prostředky. Tradice však nezanikla a výzvu, aby kolemjdoucí pokládali ke vztyčenému kříži své kameny, uposlechli mnozí skauti, trampové i náhodní turisté. Oddíl Boleslava Moravce sem podnikal pravidelné výpravy a odbýval zde většinu významných událostí jako předávání oddílových odznaků.... Členové tohoto oddílu se také o mohylu starali a v dospělosti, kdy vedli vlastní, většinou turistické, oddíly nebo zakládali tramské osady sem stále pravidelně přicházeli i se svými přáteli. Tak se šířilo povědomí o špatně dostupné mohyle, skryté v lesích na úbočí Lysé hory i na vzdory zákazům a represím. V roce 1963 členové osady Žlutý květ vynesli k mohyle nový kříž a zasklenou destičku s lilií a fotografiemi popravených skautů. Této akce se poprvé účastnili i skauti z Prahy a tak se tato tradice dostala i do hlavního města.

Z malé hromádky kamenů se stala důstojná mohyla, která se po revoluci v roce 1995 dočkala rekonstrukce a získala pravidelnější formu. Tato podoba však nebyla dostatečně zpevněna a po roce 2010 bylo zjištěno, že se mohyla sesouvá, od roku 2015 proběhlo její rozebrání a úplné přestavění do podoby schodů, které směřují k menší mohyle s křížem. V současné době je mohyla pod patronátem krajské rady Junáka Moravskoslezského kraje.

5. Výprava na Ivančenu

Popis akce: víkendová akce se sobotním výstupem k mohyle na Ivančeně

Cílová skupina: skauti a skautky

Cíl: Skaut/skautka dokáže vysvětlit, proč vznikl památník na Ivančeně. Skaut/skautka zná základní údaje o slezském odboji a o odbojové skupině Vladimíra Čermáka. Skaut/skautka přemýšlí o významu hodnoty lidského života a svobody člověka.

Sakutská výchovná metoda

Slib a zákon: duší i tělem být připraven/a pomáhat vlastní a bližnímu

Učení se činností: výprava k mohyle

Symbolický rámec: Genius loci, II. světová válka a slezský odboj

Družinový systém: spolupráce v malých skupinách, komunikace

Osobní růst: překonávání sebe sama, pojem hodnoty člověka

Příroda: pobyt v přírodě, pěší túra

Dospělí průvodci: vedoucí mluví o tom, jak vnímají činy ostravských skautů a jak v současné době vnímají svobodu

PÁTEK

1. část ve vlaku do Frýdku – Místku

Úvod

- Obejít kupé, v nichž sedí skauti a skautky a ptát se jich na to, zda se bavili ve družině o místě, kam jedeme a co o něm vědí. Pak jim z notebooku pustit dokument *30. 9. 1938 Den, kdy byla podepsána mnichovská dohoda*. Popovídat si o tomto tématu a sdělit jim, že mohou být kontaktováni, aby se zapojili do odboje proti nacismu

Rozdělení do skupin

- osm skupin po šesti
- roveři jako vedoucí skupin dostanou vzkaz od svého vedoucího (každá skupina má jiného), který jim sdělí, že je naše republika zabrána Německem, že má pro ně zprávu od „Petra“ a nyní mají za úkol dostat do jednoho kupé všechny členy své skupiny a vyluštit zprávu. Vše by mělo probíhat co nejvíce nenápadně, protože vlakem prochází agenti gestapa a mohou je zadržet. Jejich úkolem je také vyrobit si říšské doklady, kterými se mohou legitimovat.

Během toho prochází dva vedoucí v černých kabátech a klouboucích, kteří nahlíží do kupé a dotazují se na to, co dělají, popřípadě zastavují účastníky v uličce a ptají se jich, kam jdou. Dle uvážení mohou také někoho odvést a na 5 minut jej zadržet (např. v kupé u vedoucích nebo na záchodech) a pak pustit.

- Zašifrovaný vzkaz: *„Na nádraží vás čeká mlíkař, heslo „Ten od Madety“.* Na základě toho vám sdělí, kde je zásilka do hor.“

2. část ve Frýdku – Místku

Na nádraží (zapojení skautů z Frýdku – Místku)

- Čeká zde cca 10 lidí v černých kabátech/tmavém oblečení + klobouk
- Zde probíhá po skupinách kontrola legitimací a obecně zdržování gestapem – např. prohlídka bahotů. Poté co skupiny projdou, hledají mlíkaře – člověk prvorepublikově

oblečený, který má u sebe lahev s mlékem. Od něj dostanou mapu s označením místa zásilky a s kontaktem na člověka, který jim řekne, kde se mají ubytovat. Poznají ho podle toho, že se opírá o zeď a čte si noviny a pohybuje se kolem ulice Dr. Petra. Také je upozorní, aby se vyhýbali hlídkujícím policistům a chovali se co nejvíce nenápadně.

- Každá skupina má své místo určené pro vyzvednutí zásilky. Zásilku tvoří starý batoh, ve kterém jsou potraviny, obvazy, léky, zpráva a mapa moravských i slovenských Beskyd. Kontakt v ulici Dr. Petra je také prvorepublikově oblečený a čte si noviny z roku 1939.

Když se dostanou na základu, následuje večeře, a pak se začíná číst příběh o ostravských skautech z knihy IVANČENA Junácká legenda od Richarda Sobotky a čtení je prokládáno dokumentem z okupace 15. 3. 1939 (*Hledání ztraceného času, Tak začel protektorát* od ČT)

Čtení str: 49 – 57 + rozcvička: 72 - 74

SOBOTA

3. část ranní rozcvička

- Úkoly, při nichž získají materiál na výrobu zbraní.
  - Noviny, lepenka na výrobu papírových koulí.
  - Papírová pistole do skupiny: 1x krabička (velikosti od čaje), 4x barevná A4 (každá skupina jiná barva), 4x bílá A4, 1x černá/šedivá A4, 3x širší gumičky, lepidlo (ideálně tavná pistole)
  - Zdroj: <https://www.youtube.com/watch?v=a5QJFLiH8I>
- plán na výrobu zbraní je uschován na základně a roveři – vedoucí skupin dostanou během snídane od svého informátora indicie, kde jsou. + jim předá informace o tom, co si mají sbalit a kdy vyrazit na nádraží, aby stihli vlak do Frýdlantu. Mají za úkol vzít s sebou zásilku, kterou v horách předají. Také dostanou na cestu peníze – říšské marky.
- Po snídani si dle plánu ze získaného materiálu vyrobí papírovou pistoli a koule, mohou využít i na návod na internetu (odkaz získají u informátora)
- Cestou na nádraží opět kontroly od policie.

4. část výstup z Frýdlantu nad Ostravicí na Ivančenu

- Na nádraží najdou vzkaz s mapou pro každou skupinu a zprávu o tom, jak mají zasilku předat. Zároveň dostanou úkol zastavit se na černém trhu a nakoupit tam součástky do vysílačky, které mají cestou ukrýt v lese tak, aby je gestapo nenašlo.
- každou skupinu od druhého stanoviště celou cestu na Ivančenu sleduje dvojice příslušníků gestapa, kteří se občas ukáží, ale jinak se snaží být skryti a pátrají po usvědčujících materiálech, které má skupina zanechávat na cestě + sehrají svou roli na 6. stanovišti
  - Na nádraží je pouze jedna dvojice zbývajících gestapáci jsou až na 2. stanovišti (to však účastníci nevědí)
- Obchodník z černého trhu se prochází kolem nádraží a když se blíží skupina, začne jim něco nabízet. Skupiny od něj koupí kusy dřeva obalené krepákem (mají připomínat antény do vysílačky). Těch se mají cestou zbavit tak, aby je nikdo neviděl a aby je nenašlo gestapo (krepáky nesmí sundávat). Aby si riziko gestapa uvědomili, poté co nakoupí u obchodníka a jsou na odchodu, vidí, jak se k němu blíží dva muži v černém plášti a zatýkají ho (dvojice gestapáků na nádraží).

Stanoviště:

Na každém stanovišti nejprve dostanou část textu, který si mají přečíst, pak plní úkol.

Čtení: 83 – 85

1. rozhlasová zpráva v moreovce, která je informuje o dalším stanovišti, kde je jejich úkolem proplížit se v daném úseku kolem gestapa tak, aby je nikdo neviděl

Čtení: 87 – 94

2. Proplížit se kolem gestapa (poté, co projde skupina kolem gestapa se přidělená dvojice gestapáků vydává za ní, aby hlídali, že po nich nezůstávají žádné stopy)

Čtení: 94 – 98

3. paměť

Několik úkolů na paměť, které musí jako skupina zvládnout (mohou se rozdělit nebo každý dělat společně). Zapamatovat si text, a přeříkat ho. Zapamatovat si jmenný seznam s adresami (10 osob). Zapamatovat si 20 věcí, které před nimi leží (kimovka)

Čtení: 98 - 104

4. geografie

Překreslit body z mapy na základě souřadnic. Mapa je od místa, kam body zakreslují lehce vzdálena, musí mezi místy běhat a z paměti je překreslovat. Mělo by jít o mapu okolí (jen s jiným měřítkem, než mají na mapě u sebe), měli by tedy být schopni na ní zakreslit i svou dosavadní cestu

5. místo, kde mají nechat zásilku je zároveň místem oběda

- během oběda se k nim připotácí raněný uprchlík, který má u sebe vzkaz od „Petra“. Zranil se při nočním útěku do hlavy, která mu krvácí a potřebuje se dostat k partyzánům, o kterých ví, že táboří na Zimném, ale nemá mapu, aby se k nim dostal. Zároveň měl převzít zásilku pro partyzány. (zde záleží na improvizaci a spontánním rozhodování skupiny, mohou mu nedůvěřovat, mohou ho ošetřit a hned poslat pryč, nebo mu předat zásilku, mohou se ho vyptávat na další informace a mohou se s ním podělit o oběd i o své informace)

Čtení: 104 - 114

6. zatčení gestapem (těsně pod Ivančenu rozcestí modé a červené).

- Zde se čte až poté, co je „obklíčí“ gestapo klade jim nepříjemné otázky, ptají se jich i na zraněného muže... Pak jeden z gestapáků odvede rovera ze skupiny do lesa a ostatní odvedou skupinu do lesa na druhé straně cesty. Tam se čte pokračování příběhu.
- Poté, co se tam shromáždí všechny skupiny (bez roverů), přivádí gestapo spoutané rovery, které postaví do řady a na povel „Pal“ jeden po druhém padají k zemi. Poté se začne číst poslední část příběhu.

Čtení (zatčení): 114 – 123

Čtení (poprava): 123 - 125

7. Ivančena

Po přečtení každý dostane svíčku a všichni se přesuneme k Ivančence, kde vedoucí vysvětlí, že tato mohyla má připomínat skauty, s jejichž osudy jsme se před chvílí seznámili, zapálíme svíčky, které položíme na kameny a zazpíváme skautskou hymnu, pak vedoucí vypráví příběh mohyly, jak mohyla vznikala, její osudy v dobách komunismu a vytáhne kámen, který je z místa, kde máme klubovnu, a položí ho na mohylu. Na závěr zpíváme státní hymnu.

5. část reflexe

Po návratu na základnu je důležité celý program zreflektovat, pro uzavření a pozitivní vyznění doporučuji pustit dokument z oslav konce války a vítání osvobozeneckých armád. Reflexe by měla probíhat po skupinách (více se otevřou a každý se může dostat ke slovu)

Vyzvat je k vyjádření pocitů, které v nich program zanechal?

Vyzvat je k vyjádření otázek, které v nich z programu zůstávají/něčemu nerozuměli.

Proč je důležité si tyto události připomínat?

Co vedlo skauty k odporu proti totalitním režimům?

Jak vnímají dopad událostí z druhé světové války na svůj vlastní život?

Znají ještě nějaký příběh boje za svobodu?

Čeho si váží na oběti, kterou lidé za druhé světové války přinesli?

Vnímají, že i v dnešní době může být nesvoboda? V čem?

Jak se sami mohou zasadit o zachování svobody?

Závěr

Bohužel písemnou podobu reflexe a jednotlivých odpovědí účastníků této akce jsme si neuchovali. Jsem si jistá, že se akce povedla. Výlet na Ivančenu se zdařil nejen díky krásnému počasí, ale skauti i skautky byli velmi namotivováni celým příběhem, který jsme četli. Vůbec jsem nečekala, že je tak uchvátí a budou ho tak prožívat. Mohu jen připojit jejich reflexi této akce po letech, kdy jsou již sami vedoucími oddílů. Na Ivančenu si uchovali velmi silné zážitky, příběh je velmi oslovil. Vybavili se jim mnohé aktivity a jiné detaily z celé akce. Velmi silným momentem pro ně byla závěrečná scéna poprav, která v nich příběh ostravských roverů umocnila a dle jejich slov je vrátila ze „hry“, kdy utíkají gestapu, do reality oběti těchto skautů, kteří položili svůj život za svobodu. Rádi by v příštím roce akci zopakovali, aby skauti a skautky v jejich oddílech mohli prožít to, co oni v jejich věku a aby jim předali poselství, které v nich před několika lety zanechalo tak silný dojem. Myslím si, že je příběh Ivančeny oslovil a chtějí, aby jej poznali i další. Jeden z vedoucích mi také řekl, že se chce na Ivančenu vrátit nyní v dospělosti, aby zjistil, zda jej připomínka ostravských skautů osloví v něčem novém a zda smysl jejich oběti pro něj bude mít jiný rozměr než před lety.

Zdroje:

SOBOTKA, Richard. Ivančena – junácká legenda. Praha: TDC, 2006

RADKOVIČOVÁ, Jitka. Stopy vedou k Ivančeně. Praha: TDC, 2015

SOBOTKA, Richard. Statečná srdce. Praha: TDC, 2015

ŠANTORA, Roman. Skautské století. Kolektiv autorů. Praha: TDC s MF, 2012

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1091682868-osudove-okamziky/403235100081011-ivancena-1946/>

<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/film-moji-dobri-bratri/>

<http://www.ivancena.cz>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Slezsk%C3%BD_odboj

https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Ceskoslovensko-polsk%C3%BD_spor_o_T%C4%9B%C5%A1%C3%ADnsko

https://cs.wikipedia.org/wiki/Operace_Sochor